

GŁÓWNY URZĄD STATYSTYCZNY Departament Badań Demograficznych

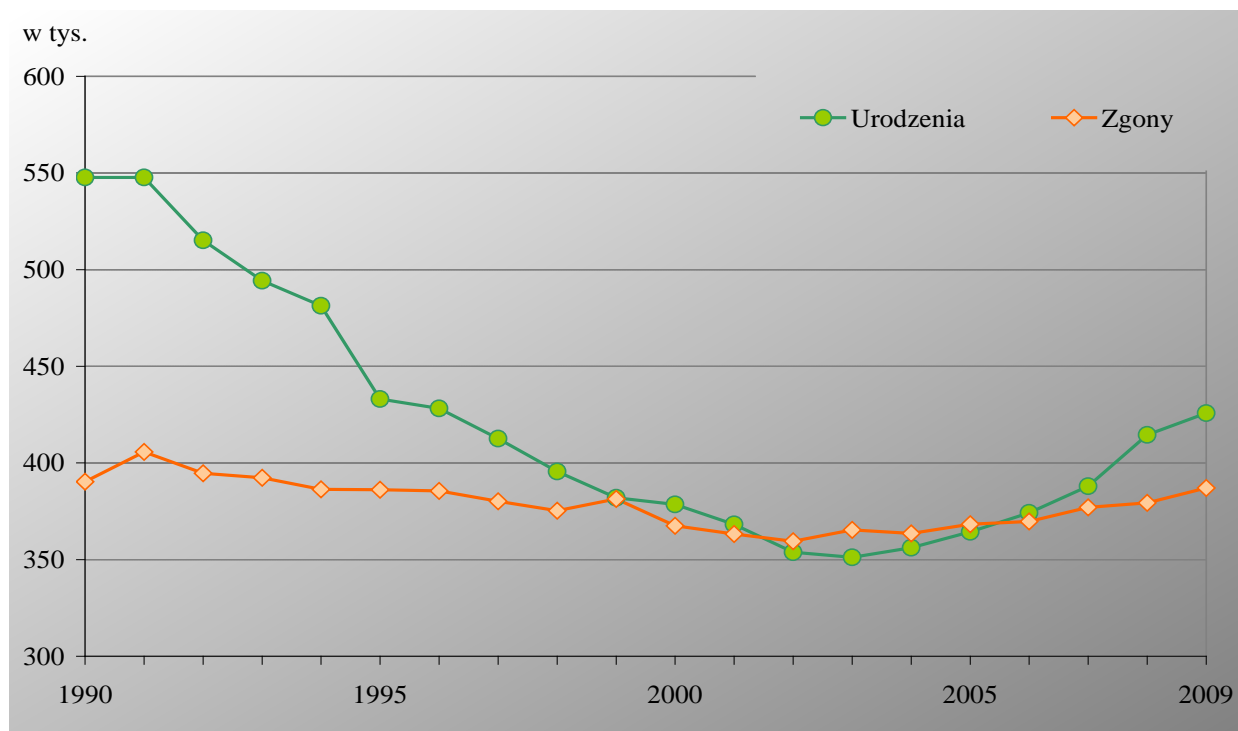
Notatka informacyjna

Podstawowe informacje o rozwoju demograficznym Polski w latach 2000 - 2009

Stan ludności i dynamika przyrostu

W końcu 2009 roku **ludność Polski liczyła ponad 38173 tys. osób** (według wstępnych szacunków), tj. o ponad 37 tys. więcej niż przed rokiem. **Tempo przyrostu ludności** było dodatnie i wynosiło **0,1%** (w 2008r. wyniosło 0,05%). Dodatni przyrost rzeczywisty jest obserwowany drugi z kolei rok, przez jedenaście wcześniejszych lat liczba mieszkańców Polski zmniejszała się (w sumie o ok. 179 tys.). W dekadzie lat 2000-2009 ludność Polski zmniejszyła się o 90 tys., zaś średnioroczne tempo ubytku ludności wynosiło ok. -0,03%.

Wykres 1. Ruch naturalny ludności w latach 1990–2009

W 2009r. **przyrost naturalny był dodatni** - przede wszystkim w wyniku rosnącej liczby urodzeń - **i wyniósł ponad 38 tys.**, przy przyroście rzeczywistym 37 tys. Przeciętnie, na każde 10 tys.

ludności w 2009r. przybyło 10 osób (w 2008 roku - 9, a na początku bieżącego stulecia – prawie 10 osób). Dodatni przyrost naturalny odnotowywany jest czwarty z kolei rok; cztery wcześniejsze lata charakteryzowały się ubytkiem naturalnym, największy był w 2003r. - wynosił minus 14,1 tys. Współczynnik przyrostu naturalnego jest zdecydowanie wyższy na wsi.

Pod względem liczby ludności Polska znajduje się na 32 miejscu wśród krajów świata i na 6 w krajach Unii Europejskiej. W przypadku gęstości zaludnienia plasujemy się w grupie średnio zaludnionych państw europejskich. Na 1 km² powierzchni mieszkają 122 osoby; w miastach około 1090, na terenach wiejskich nieco ponad 50. Nadal maleje liczba i udział mieszkańców miast w ogólnej ludności kraju; obecnie ludność miejska stanowi niewiele ponad 61%, natomiast sukcesywnie rośnie liczba ludności zamieszkałej na wsi.

Ze wstępnych danych wynika, że w minionym roku liczba ludności zwiększyła się w 10 województwach – największe tempo przyrostu odnotowuje się w woj. pomorskim, wielkopolskim oraz mazowieckim. Na przestrzeni lat liczba ludności najszybciej maleje w woj. łódzkim, opolskim i lubelskim.

Tabela 1. Ludność według województw w latach 2000-2009

Województwa	Ludność w tysiącach stan w dniu 31.12				Średnioroczne tempo przyrostu (ubytku) ludności w %			
	2000	2005	2008	2009*	2000	2005	2008	2009*
Polska	38254,0	38157,1	38135,9	38173,7	-0,02	-0,04	+0,05	+0,10
Dolnośląskie	2912,2	2888,2	2877,1	2877,9	-0,17	-0,17	-0,05	+0,03
Kujawsko-pomorskie	2067,8	2068,3	2067,9	2069,5	-0,05	-0,00	+0,09	+0,08
Lubelskie	2206,2	2179,6	2161,8	2159,1	-0,13	-0,25	-0,20	-0,13
Lubuskie	1008,5	1009,2	1009,0	1010,3	+0,05	+0,00	+0,05	+0,13
Łódzkie	2627,8	2577,5	2548,9	2544,6	-0,36	-0,40	-0,28	-0,17
Małopolskie	3222,4	3266,2	3287,1	3297,3	+0,35	+0,18	+0,25	+0,31
Mazowieckie	5115,0	5157,7	5204,5	5220,6	+0,05	+0,23	+0,31	+0,31
Opolskie	1070,6	1047,4	1033,0	1031,6	-0,34	-0,39	-0,39	-0,14
Podkarpackie	2101,4	2098,3	2099,5	2101,6	+0,12	+0,01	+0,10	+0,10
Podlaskie	1210,7	1199,7	1191,5	1190,6	-0,13	-0,23	-0,10	-0,07
Pomorskie	2172,3	2199,0	2219,5	2228,2	+0,28	+0,23	+0,39	+0,39
Śląskie	4768,7	4685,8	4645,7	4642,7	-0,37	-0,32	-0,18	-0,06
Świętokrzyskie	1302,7	1285,0	1272,8	1270,9	+0,01	-0,29	-0,22	-0,15
Warmińsko-mazurskie	1427,5	1428,6	1427,1	1427,9	+0,19	-0,01	+0,06	+0,06
Wielkopolskie	3345,3	3372,4	3397,6	3407,1	+0,17	+0,21	+0,32	+0,28
Zachodniopomorskie	1697,9	1694,2	1693,0	1693,9	+0,06	-0,04	+0,04	+0,06

* Dane wstępne

Migracje zagraniczne ludności

W 2009r. występował dalszy spadek liczby wyjazdów Polaków za granicę – zarówno na pobyt stały jak i czasowy. Szacuje się, że w końcu 2009 roku **ujemne saldo definitywnych migracji zagranicznych**¹ wyniosło tylko niewiele ponad 1 tys., co zostało spowodowane znaczącym ograniczeniem wyjazdów Polaków na stałe za granicę. W konsekwencji nastąpiło praktycznie zrównanie liczby emigrantów i imigrantów (w 2008 r. saldo takie wynosiło -15 tys.).

W końcu 2008 roku poza granicami Polski przebywało czasowo ok. 2210 tys. mieszkańców naszego kraju, tj. o 60 tys. mniej niż w 2007r. (ok. 2270 tys.). Wśród emigrantów dominowały osoby, które swój wyjazd za granicę łączyły z podejmowaniem pracy lub jej poszukiwaniem. Szacuje się, że ponad 70% czasowych emigrantów przebywa za granicą co najmniej 1 rok.

Jednocześnie (prawdopodobnie w związku z kryzysem) obserwowano wzrost liczby powrotów z zagranicy, głównie z Wielkiej Brytanii, Niemiec, Irlandii i USA. Należy jednak podkreślić, że powroty te nie były zjawiskiem masowym. Równocześnie - częściej niż w latach poprzednich - na powrót decydowali się Polacy, którzy przebywali za granicą na stałe, chociaż skala migracji na pobyt stały jest znacznie mniejsza niż migracji na pobyt czasowy.

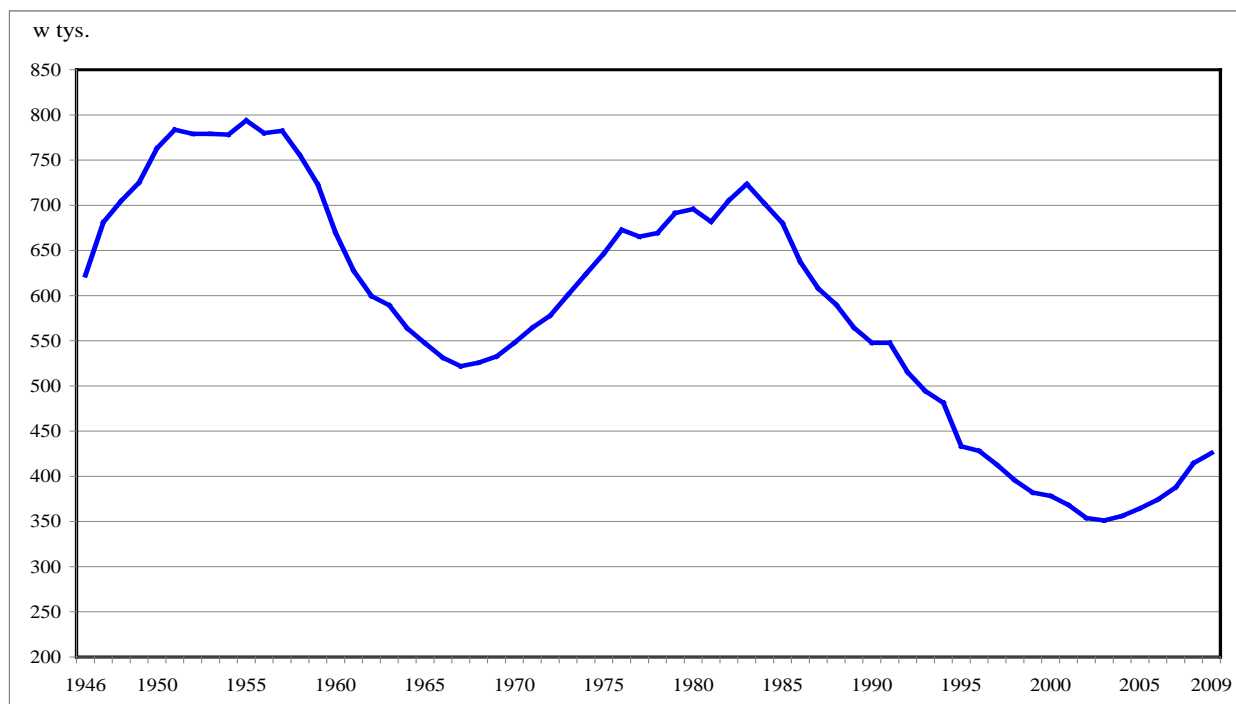
Urodzenia i dzietność kobiet

Według wstępnych danych w **2009r.** zarejestrowano **ponad 425 tys. urodzeń żywych**, co oznacza wzrost o ok. 11 tys. w stosunku do 2008r.; współczynnik urodzeń wyniósł 11,2‰ (o 0,3 pkt więcej niż w roku poprzednim, ale o 8,5 pkt mniej niż w 1983 r.). Zwiększenie natężenia urodzeń ma miejsce zarówno wśród rodzin zamieszkałych w miastach, jak i na wsi; w 2008r. współczynnik urodzeń w mieście wynosił 10,4‰, a na wsi - 11,6‰.

Wzrost liczby urodzeń obserwowany jest już szósty z kolei rok (od 2004r.) - **nie oznacza to jednak boomu urodzeniowego** (wykres 2.). **Należy podkreślić, że odnotowana w minionym roku liczba urodzeń jest w dalszym ciągu mniejsza - o ok. 40% - w stosunku do wielkości rejestrowanych podczas ostatniego wyżu demograficznego. W 1983r.** – ostatnim, łączonym z boomem urodzeniowym - **urodziło się 724 tys. dzieci.** Rosnąca obecnie liczba urodzeń jest echem wyżu demograficznego z pierwszej połowy lat 80-tych i jest determinowana z wejściem w wiek najwyższej płodności kobiet urodzonych w latach 1979-1985. Dodatkowo na wzrost składa się także bieżąca realizacja planów rodzicielskich, które wcześniej były odkładane (przez osoby urodzone w latach 70-tych ub. wieku).

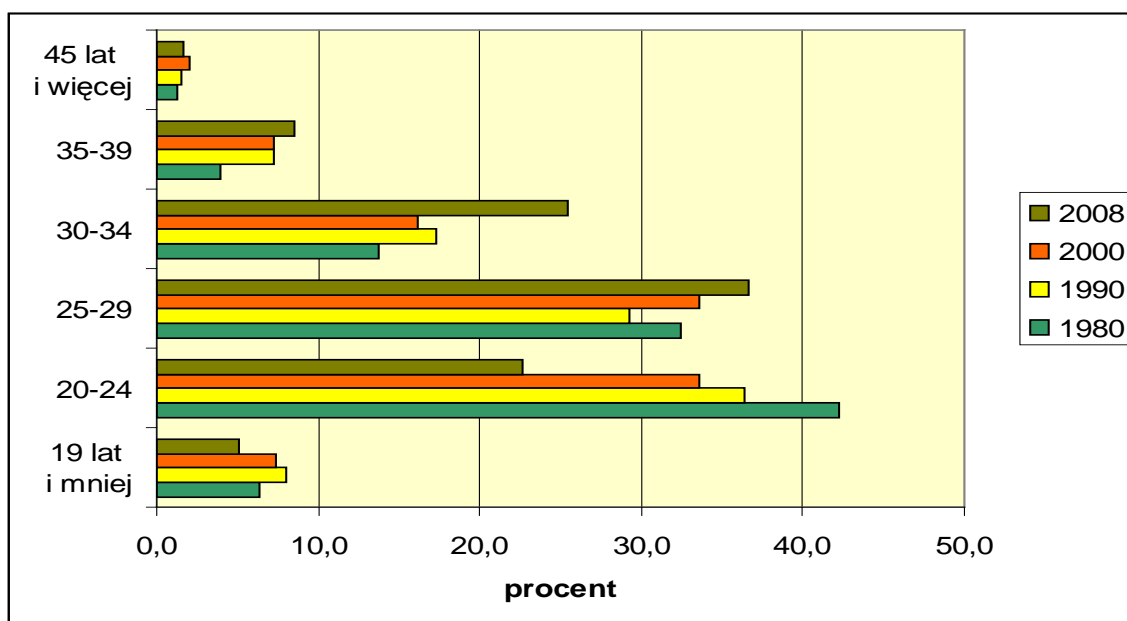
¹ Dane o migracjach dotyczące I-III kwartału 2009r. pochodzą z rejestru ludności PESEL (MSWiA), dane dla IV kwartału zostały wstępnie oszacowane.

Wykres 2. Urodzenia w latach 1946-2009 - wyże i niże demograficzne

Przeobrażenia demograficzne (rozpoczęte już w latach 90-tych ub. wieku) spowodowały między innymi przesunięcie najwyższej płodności kobiet z grupy wieku 20-24 lata do grupy 25-29 lat, a także znaczący wzrost płodności w grupie wieku 30-34 lata (realizacja „odłożonych” urodzeń). W konsekwencji nastąpiło podwyższenie średniego wieku rodzenia dziecka, który w 2008r. wyniósł ponad 28 lat (wobec niespełna 26 lat na początku lat 90-tych), jak i średniego wieku urodzenia pierwszego dziecka – prawie 26 lat w 2008. (ok. 23 lata w latach 90-tych).

Wykres 3. Urodzenia żywe według wieku matki (w%) w latach 1980-2008

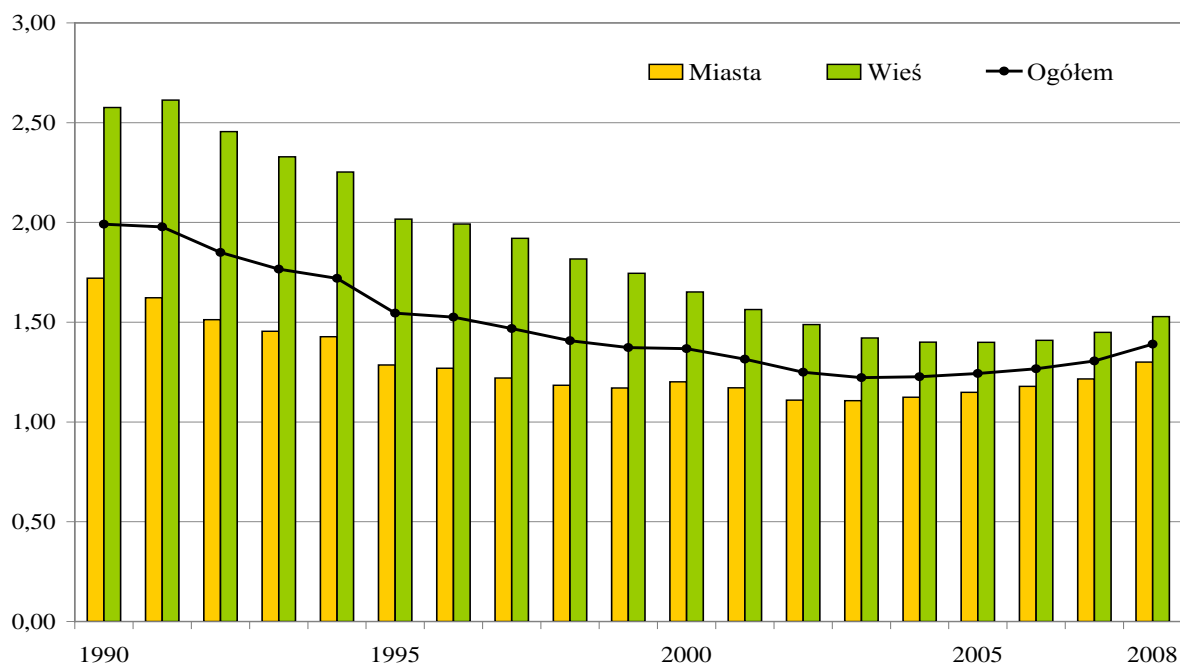
Zmieniła się także struktura poziomu wykształcenia matek. W 2008r. - w stosunku do początku lat 90-tych - odsetek matek z wykształceniem wyższym wzrósł ponad sześciokrotnie

(z 6% do 34%), natomiast istotnie zmniejszył się odsetek kobiet z wykształceniem podstawowym i bez wykształcenia (z 18% do niespełna 7%).

Obserwowane zmiany to efekt wyboru, jakiego dokonują ludzie młodzi decydując się najpierw na osiągnięcie określonego poziomu wykształcenia oraz stabilizacji ekonomicznej, a dopiero potem (około 30-tych) na założenie rodziny oraz jej powiększanie.

Pomimo rosnącej liczby urodzeń - w dalszym ciągu **poziom reprodukcji nie gwarantuje prostej zastępowalności pokoleń - nadal utrzymuje się obserwowany od 1989r. okres depresji urodzeniowej**. W 2008r. współczynnik dzietności wynosił 1,39, co oznacza wzrost (o 0,17 pkt) w stosunku do odnotowanego w 2003 r., w którym wskaźnik ten był najniższy od ponad 50 lat, ale także oznacza, że jest on w dalszym ciągu niższy o ok. 0,75 pkt od wielkości optymalnej określanej jako korzystna dla stabilnego rozwoju demograficznego. Najbardziej korzystną sytuację demograficzną określa współczynnik dzietności kształtujący się na poziomie 2,1-2,15, tj. gdy w danym roku na 10 kobiet w wieku 15-49 lat przypada średnio 21 urodzonych dzieci, obecnie – 14 dzieci.

Wykres 4. Współczynniki dzietności w latach 1990-2008

Dzietność kobiet w istotnym stopniu determinuje liczba zawieranych związków małżeńskich. Obecnie ponad 80% dzieci rodzi się w rodzinach tworzonych przez prawnie zawarte związki małżeńskie, przy czym prawie połowa dzieci rodzi się w okresie pierwszych trzech lat trwania małżeństwa rodziców. Jednocześnie od kilkunastu lat systematycznie **rośnie odsetek urodzeń pozamałżeńskich**. Na początku lat 90-tych ze związków pozamałżeńskich rodziło się ok. 6-7% dzieci, zaś w ostatnich latach ok. 20%. Odsetek ten jest zdecydowanie wyższy w miastach – w 2008r. wynosił prawie 23%, na wsi – prawie 16%.

Rosnący współczynnik dzietności pozamałżeńskiej może oznaczać, że zwiększa się liczba rodzin tworzonych przez związki partnerskie lub wzrasta liczba matek samotnie wychowujących dzieci, tworzących rodziny niepełne.

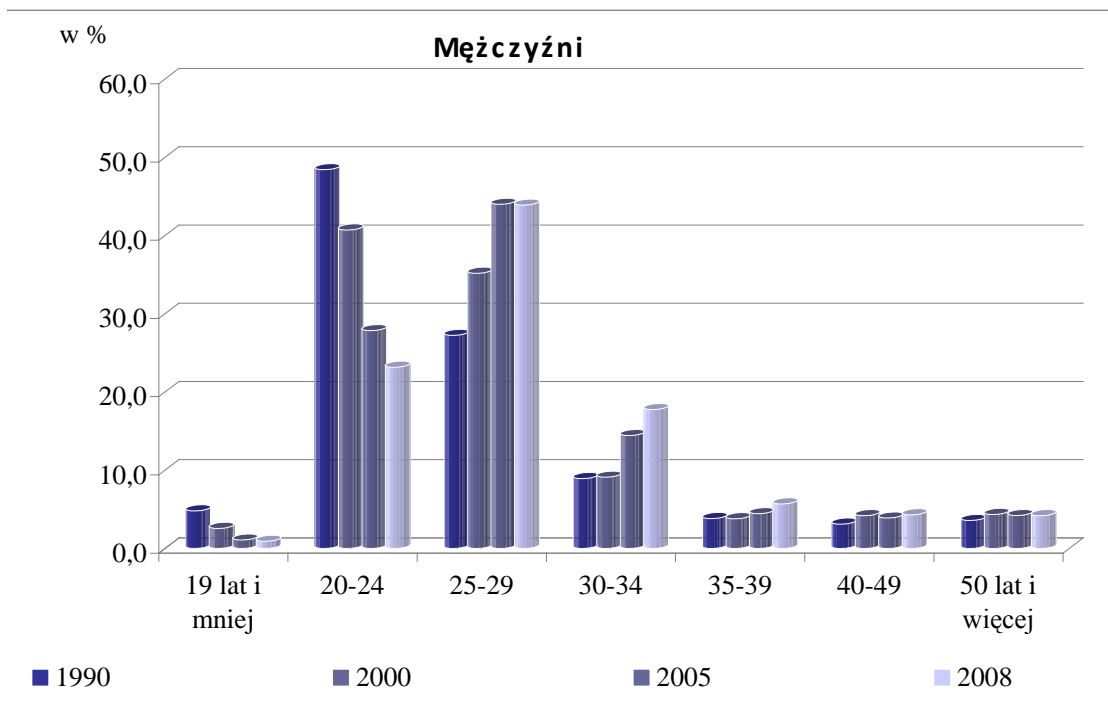
Małżeństwa

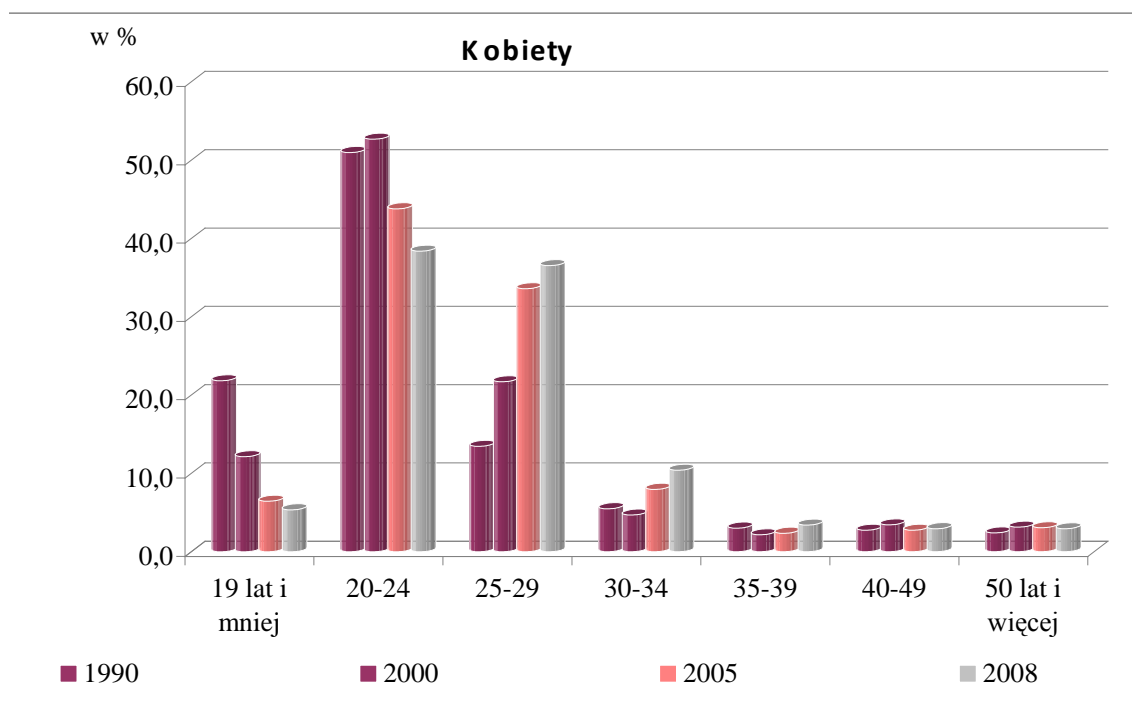
Szacuje się, że w **2009r. powstało 256 tys. nowych związków małżeńskich**, tj. prawie 2 tys. mniej niż rok wcześniej. Liczba nowozawieranych małżeństw rosła od 2003 roku, jej spadek w minionym roku może oznaczać - w perspektywie 2-3 lat – zahamowanie wzrostu liczby urodzeń. W minionym roku współczynnik małżeństw wyniósł 6,7‰ (o 0,1 pkt mniej niż w 2008r.). Częstość zawierania małżeństw w miastach i na wsi jest podobna.

Niezmiennie wśród nowozawartych związków ok. **85% stanowią małżeństwa pierwsze**, tj. panien z kawalerami. Małżeństwa wyznaniowe, tj. zawarte w kościołach i jednocześnie zarejestrowane w urzędach stanu cywilnego, stanowią około 70% zawieranych prawnie związków.

Na przestrzeni ostatnich kilkunastu lat **zdecydowanie zwiększył się wiek nowożeńców**. Na początku lat 90-tych ponad połowa mężczyzn zawierających małżeństwo nie osiągała wieku 25 lat, w 2008r. – już tylko niespełna 1/4; wśród kobiet udział ten zmniejszył się z 73% do 44%.

Wykres 5. Nowożeńcy według wieku w latach 1990-2008

Nastąpiło przesunięcie grupy wiekowej najczęstszego zawierania małżeństwa na 25-29 lat. Najczęściej **mężczyźni** żenią się „przed trzydziestką”; w 2008r. ich **średni** wiek (mediana) **zawierania małżeństwa wynosił 27,7**, tj. o ponad 3 lata więcej niż na początku lat 90-tych.

Panny młode też są starsze, w 2008 roku miały - średnio - **25,6 lat**, wobec niepełna 23 lat na początku lat 90-tych. Nowożeńcy w miastach są o ok. 1,5 roku starsi od mieszkających na wsi (mężczyźni - o 1,4 roku, kobiety - o 1,7).

Zmieniła się także struktura wykształcenia nowożeńców. W 2008r. panny młode legitymowały się najczęściej wykształceniem średnim - 42% lub wyższym - 36% (w 1990r. – udział ten wynosił tylko 4%), zasadnicze zawodowe stanowiło 12% (w 1990r. – 35%). Wśród mężczyzn - w przypadku wykształcenia średniego - 40% (w 1990r. – 28%), wykształcenia wyższego – 26% (wobec 5% na początku lat 90-tych) oraz odnotowano dwukrotnie większy niż u kobiet udział zasadniczego zawodowego - 25% (51% w 1990r.). Szacuje się, że **w końcu 2008 roku w Polsce istniało 8958 tys. małżeństw.**

Przedstawione zmiany dotyczące wieku i poziomu wykształcenia nowożeńców są kolejnym symptomem przeobrażeń zachodzących w zachowaniach ludzi młodych, którzy planując przyszłość najpierw inwestują w siebie - w edukację, pracę - a potem w rodzinę.

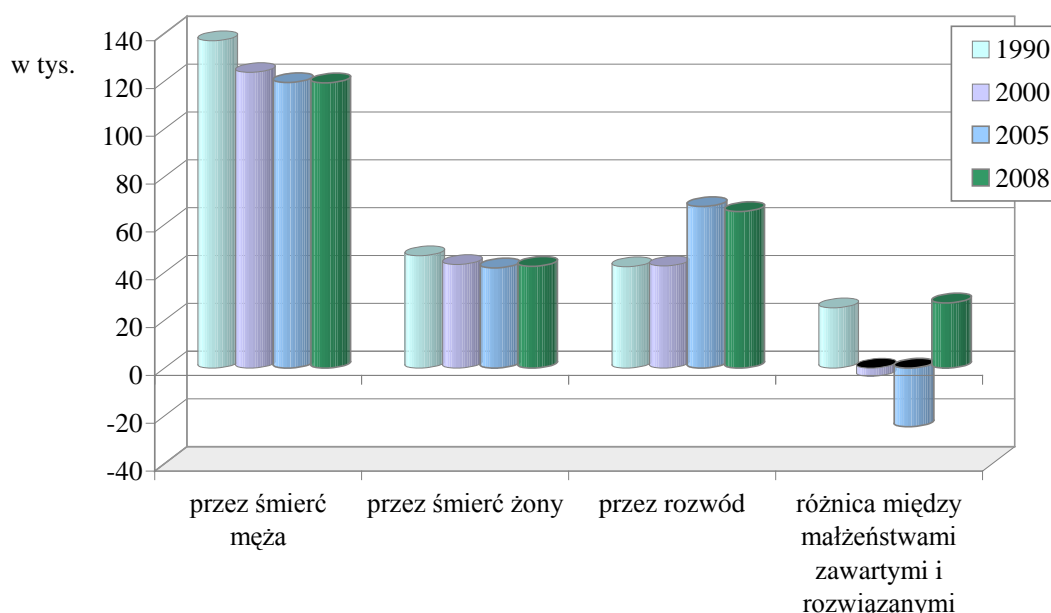
Rozwody i separacje

Ze wstępnych danych wynika, że w **2009r. wzrosła liczba rozwodów (o ponad 6 tys.); rozwiódł się prawie 72 tys. par małżeńskich**, współczynnik rozwodów wyniósł 1,9‰ (w 2008r. - 1,7‰).

Liczba rozwodów zwiększała się systematycznie od wielkości ok. 40 tys. w pierwszej połowie lat 90-tych, do 49 tys. w 2003r.; w latach 2004-2006 odnotowano jej gwałtowny wzrost do 72 tys.; kolejne lata przyniosły spadek do 65 tys. orzeczeń.

W 2008 roku na każde 10 tys. istniejących małżeństw 73 zostały rozwiązane na drodze sądowej. W miastach intensywność rozwodów jest prawie trzykrotnie wyższa niż na wsi (odpowiednio: 96 i 37 na 10 tys.).

Wykres 6. Rozpad małżeństw w latach 1990-2008

Rozwiedzeni małżonkowie przeżywają ze sobą średnio ok. 14 lat. W 2008r. średni wiek mężczyzn w momencie rozwodu to 40 lat i legitymowali się oni wykształceniem zasadniczym zawodowym (40%) lub średnim (30%), wyższe stanowiło 15%. Kobiety były o ok. 2,5 roku młodsze i najczęściej posiadały wykształcenie średnie - 39%, zasadnicze zawodowe - 25% i wyższe - 23%.

W ponad 2/3 przypadków powództwo o rozwód wnosi kobieta. Natomiast orzeczenie rozwodu z winy żony następuje w niewiele ponad 3% przypadków (wina męża orzekana jest w 20% rozwodów), ale przeważnie - **ponad 70% rozwodów - sąd nie orzeka winy**. Najczęściej jako przyczynę rozwodu małżonkowie deklarują niezgodność charakterów (1/3 wszystkich rozwodów), kolejne przyczyny to zdrada lub trwały związek uczuciowy z inną osobą (26%) oraz alkoholizm (1/5 rozwodów).

Wśród rozwiedzionych w 2008r. małżeństw ok. 60% wychowywało prawie 40 tys. nieletnich dzieci (będących w wieku do 18 lat). Najczęściej (56% przypadków) sąd przyznaje opiekę nad dziećmi wyłącznie matce, wyłącznie ojcu jedynie w niespełna 4% przypadków, a 38% rozwiedzionych małżeństw wychowuje dzieci wspólnie.

Po obserwowanym w latach 2001-2005 systematycznym wzroście (do prawie 12 tys.) liczby prawnie orzeczonych **separacji** – w 2009r. po raz kolejny nastąpiło zmniejszenie ich liczby do ok. 3,5 tys. Co roku odnotowuje się też kilka przypadków zniesienia separacji, tj. powrotu do małżeństwa, jednakże większość pozostających w prawnej separacji małżeństw wnosi o rozwód.

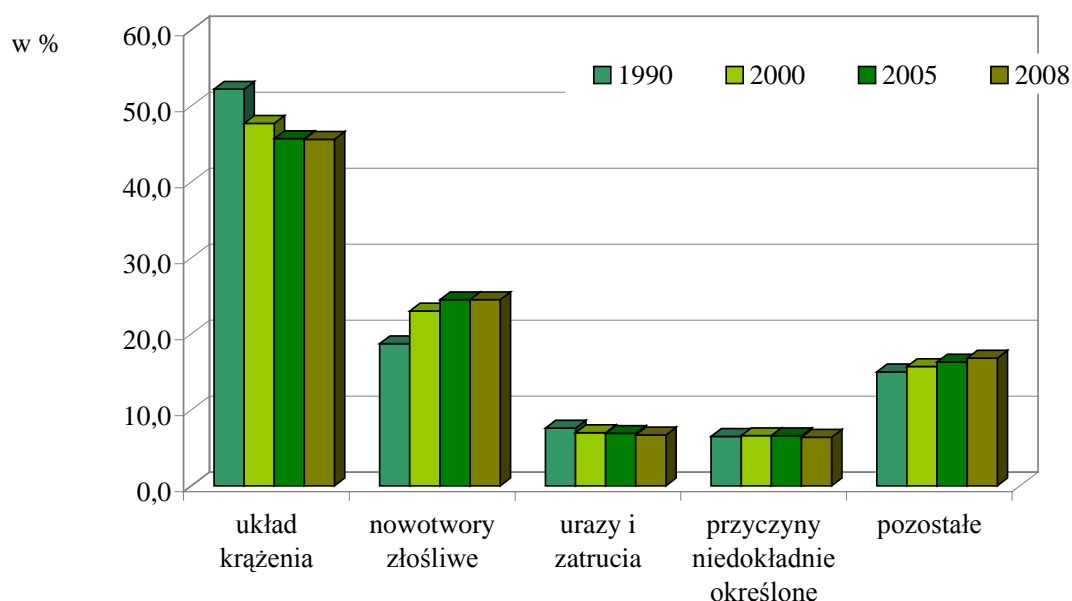
Umieralność

Wstępne dane wskazują, że w **2009r. zmarło ponad 387 tys. osób**, co oznacza prawie 8 tys. więcej niż w 2008r.; współczynnik umieralności wzrósł o 0,2 pkt do poziomu 10,1‰.

Po okresie spadku umieralności w latach 1992-2002 (wyjątek stanowił rok 1999), od 2003r. obserwuje się wzrost liczby zgonów – przy stosunkowo stałym tempie tego wzrostu. W ogólnej liczbie osób zmarłych ok. 47% stanowią kobiety.

W Polsce odnotowuje się zjawisko wysokiej nadumieralności mężczyzn - widoczne zresztą już wśród chłopców. W młodszych grupach wieku, począwszy od 20-25 lat współczynnik zgonów dla mężczyzn jest 4-krotnie wyższy niż dla kobiet, zaś w starszych grupach wieku - 3 i 2-krotnie wyższy.

Wykres 7. Zgony według przyczyn w latach 1990-2008

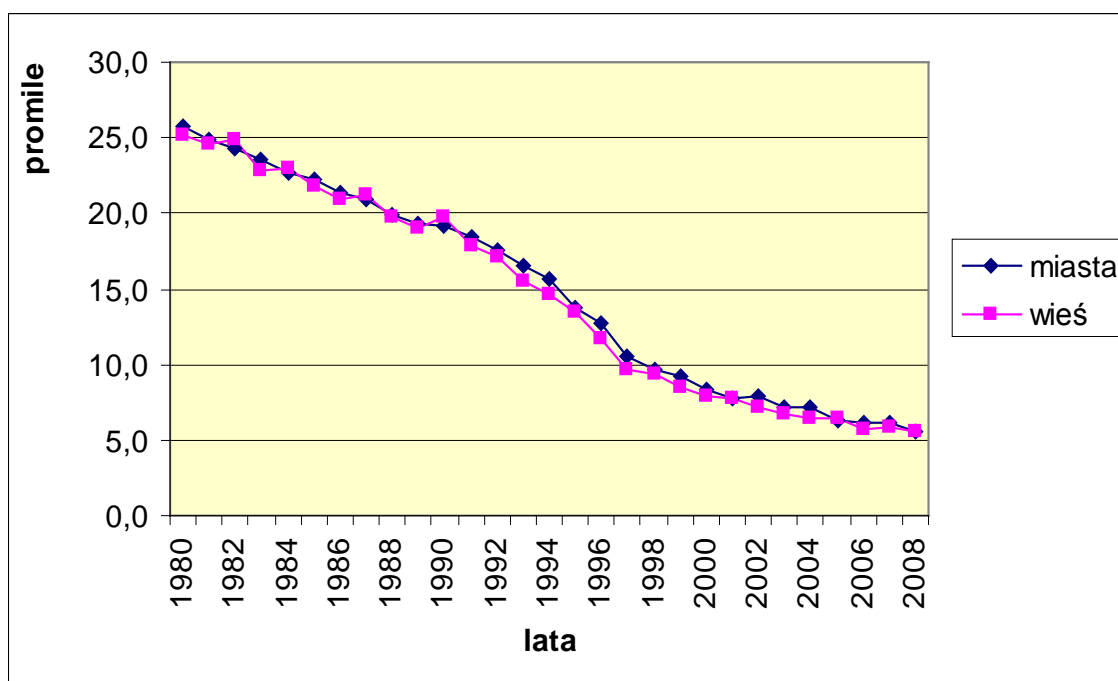

Do głównych przyczyn zgonów w Polsce należą choroby układu krążenia i choroby nowotworowe oraz urazy i zatrucia. W zakresie umieralności z powodu **chorób układu krążenia obserwuje się istotną poprawę**, obecnie stanowią one przyczynę **ponad 45%** wszystkich zgonów,

a w 2000r. – prawie 48%. Niekorzystnym zjawiskiem jest bardzo **szybki wzrost liczby zgonów powodowanych chorobami nowotworowymi do 26% ogółu zgonów 2008r.**, przy jednoczesnym wzroście liczby nowych zachorowań; w 2000r. stanowiły one 23% zgonów. Urazy i zatrucia są przyczyną prawie 7% wszystkich zgonów.

W 2009r. zarejestrowano 2,4 tys. zgonów dzieci w wieku poniżej 1 roku życia (podobnie jak przed rokiem). Pozytywny, obserwowany nieprzerwanie trend malejącej umieralności niemowląt potwierdza współczynnik wyrażający liczbę zgonów niemowląt na 1000 urodzeń żywych, który w minionym roku wyniósł 5,6‰ (na początku tego wieku ok. 8‰).

Wykres 8. Zgony niemowląt na 1000 urodzeń żywych w latach 1980-2008

W ogólnej liczbie zmarłych niemowląt **ponad 70% umiera przed ukończeniem pierwszego miesiąca życia (w okresie noworodkowym)**, w tym ok. połowa w okresie pierwszego tygodnia życia. **Przyczyną ponad połowy zgonów niemowląt są choroby i stany okresu okołoporodowego**, czyli powstające w trakcie trwania ciąży matki i w okresie pierwszych 6 dni życia noworodka, kolejną 1/3 zgonów stanowią wady rozwojowe wrodzone, a pozostałe są powodowane chorobami nabytymi w okresie niemowlęcym lub urazami.

Podobnie jak ogólny współczynnik zgonów niemowląt także współczynnik **umieralności okołoporodowej** (urodzenia martwe i zgony niemowląt w wieku 0-6 dni na 1000 urodzeń żywych i martwych) wykazuje tendencję spadkową; w 2008r. wynosił 7,6‰, zaś na początku tego stulecia wynosił prawie 10‰.

Stalemu spadkowi umieralności niemowląt w Polsce towarzyszy także stały spadek umieralności dzieci w wieku 1-14 lat. Szczególnie niska jest umieralność dzieci w wieku 5-14 lat,

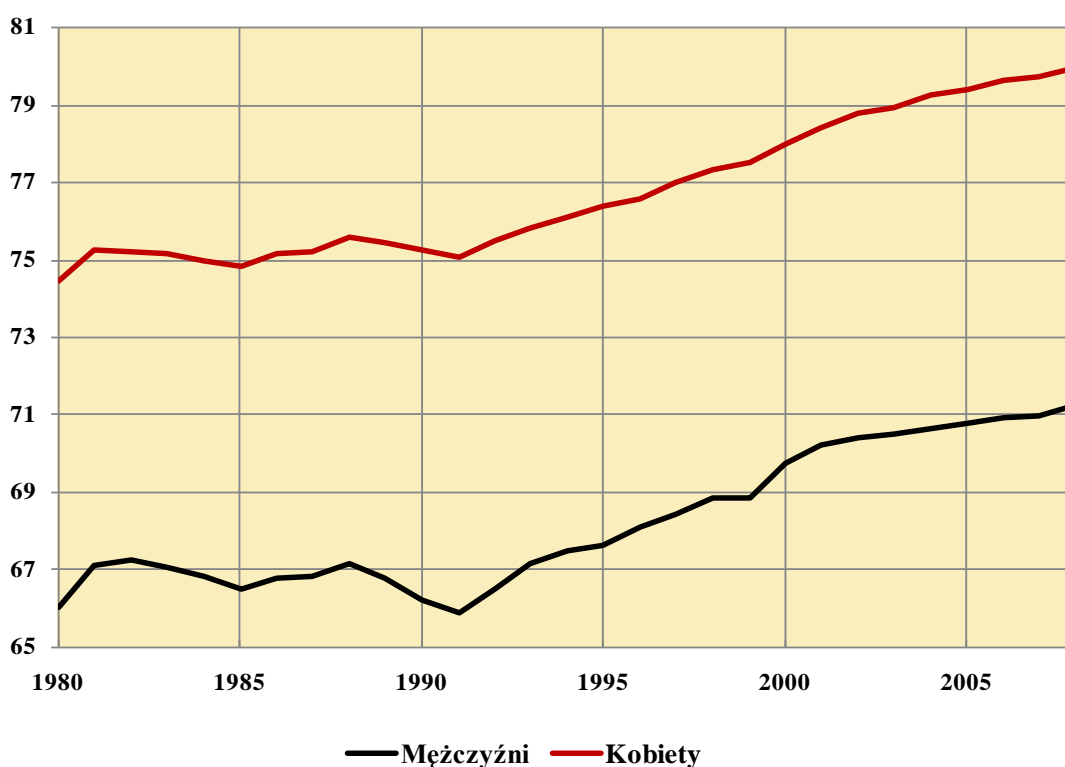
zwłaszcza w porównaniu z kolejnymi 5-letnimi grupami wieku. W 2008 r. na każde 100 tys. dzieci w wieku 1-14 lat umarło 18, a w 2000 r. – 22 dzieci. Umieralność dzieci i młodzieży zamieszkałej na wsi jest zdecydowanie wyższa niż mieszkańców miast – szczególnie wśród nastolatków.

Najczęstszą przyczyną umieralności dzieci i młodzieży stanowiącą ponad połowę wszystkich zgonów są urazy i zatrucia, którym częściej ulegają chłopcy. Niepokojącym jest wzrost liczby samobójstw wśród dzieci i młodzieży (w wieku 5-19 lat), na początku lat 90-tych stanowiły ok. 10% zgonów w wyniku urazów, obecnie – już ponad 20%. Kolejnymi przyczynami zgonów w tej grupie wieku są nowotwory, które stanowią prawie 13% wszystkich zgonów, następnie wady rozwojowe wrodzone (szczególnie w grupie 1-4 lata) oraz - coraz częściej - choroby układu nerwowego (ok. 7%).

Trwanie życia

Obserwowana od początku lat 90-tych poprawa sytuacji w zakresie umieralności korzystnie wpływa na długość trwania życia Polaków, przy czym nadal utrzymuje się duża różnica między trwaniem życia mężczyzn i kobiet.

Wykres 9. Przeciętne trwanie życia w latach 1980-2008

W 2008 roku przeciętne trwanie życia dla mężczyzn wynosiło 71,3 lat, a dla kobiet – 80 lat. W porównaniu do początku lat 90-tych trwanie życia wydłużyło się o 5,4 roku dla mężczyzn i 4,9 roku dla kobiet. W Polsce występuje zjawisko **wysokiej nadumieralności mężczyzn**. Mimo,

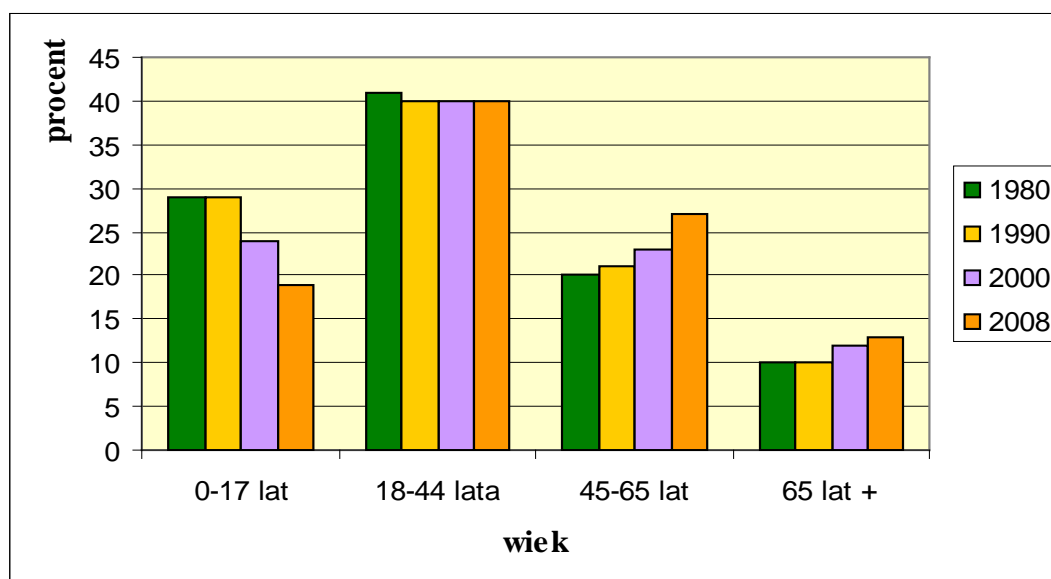
że w dekadzie lat 90-tych różnica między przeciętnym trwaniem życia kobiet i mężczyzn malała, początek bieżącego stulecia przyniósł ponowny wzrost tej wartości do 8,7 lat w 2008r.

Struktura płci i wieku

W ogólnej liczbie ponad 38173 tys. ludności² Polski **kobiety** stanowią prawie **52%**; na 100 mężczyzn przypada ich 107 (wśród ludności miejskiej 111, zaś na obszarach wiejskich 101). Wskaźnik ten zmienia się w zależności od wieku osób; do 44 roku życia występuje liczebna przewaga mężczyzn (97 kobiet na 100 mężczyzn), powyżej tego wieku - współczynnik feminizacji wynosi 124, w najstarszych grupach wieku (70 lat i więcej) – 180.

W 2008 roku **mediana wieku** ludności Polski wynosiła **37,5 lat** – co oznacza, że połowa ludności kraju wiek ten już przekroczyła, a druga połowa jeszcze go nie osiągnęła. Dla mężczyzn parametr ten wynosi 35,6 lat, dla kobiet – 39,6 (w 2000 r. odpowiednio: 35,4; 33,4; 37,4). Ludność zamieszkała w miastach jest starsza - średni wiek wynosi 38,7 lat, zaś dla mieszkańców wsi – 35,7 lat.

Wykres 10. Ludność według wieku (w %) w latach 1980-2008

Rezultatem przemian w procesach demograficznych jest **gwałtowne zmniejszanie się liczby dzieci i młodzieży** (0-17 lat), ich udział w ogólnej liczbie ludności wynosi ok. 19% (w 2000 r. - 24,4%. Dzieci w wieku poniżej 15 roku życia stanowią obecnie niewiele ponad 15% ogólnej populacji, w 2000 r. stanowiły nieco ponad 19%).

² W prezentowanym bilansie stanu i struktury ludności Polski uwzględnione zostały osoby, które czasowo wyemigrowały za granicę, bez względu na to czy dokonały formalnego wymeldowania (część z tych osób prawdopodobnie już nie jest polskimi rezydentami, ponieważ ich czas pobytu za granicą wynosi co najmniej 1 rok. W zdecydowanej większości osoby te są w wieku produkcyjnym mobilnym. Jednocześnie w bilansie ludności nie zostali uwzględnieni imigranci przebywający w Polsce czasowo – bez względu na formalno-prawny status ich pobytu oraz na okres przebywania w Polsce; jeśli czas ich pobytu wynosi co najmniej 1 rok powinni być zaliczeni do polskich rezydentów.

Szczególnie duże zmiany można zaobserwować w grupie osób w **wieku produkcyjnym** (kobiety w wieku 18-59 lat, mężczyźni - 18-64 lata). Od 1990r. odsetek osób w wieku zdolności do pracy wzrósł o ponad 6 pkt, tj. z poziomu 58,2% do ok. **64,5%** w 2008r. (w 2000r. wynosił 60,8%), przy czym tempo przyrostu ludności w wieku produkcyjnym jest coraz wolniejsze. Jednocześnie występuje zaawansowany **proces starzenia się zasobów siły roboczej** powodowany zwiększaniem się liczby osób w wieku niemobilnym, tj. powyżej 44 roku życia. Udział ludności w tym wieku wynosi ponad 24% i jest o ponad 3 pkt większy niż w 2000r. Szacuje się, że w **latach 2000-2009 liczba ludności w wieku produkcyjnym zwiększyła się o ponad 1,3 mln**, tj. corocznie przybywało średnio ok. 130 tys. osób, przy czym praktycznie cały ten przyrost dotyczył osób w wieku niemobilnym.

Tabela. 2. Ludność według wieku w wybranych latach (Stan w dniu 31.12)

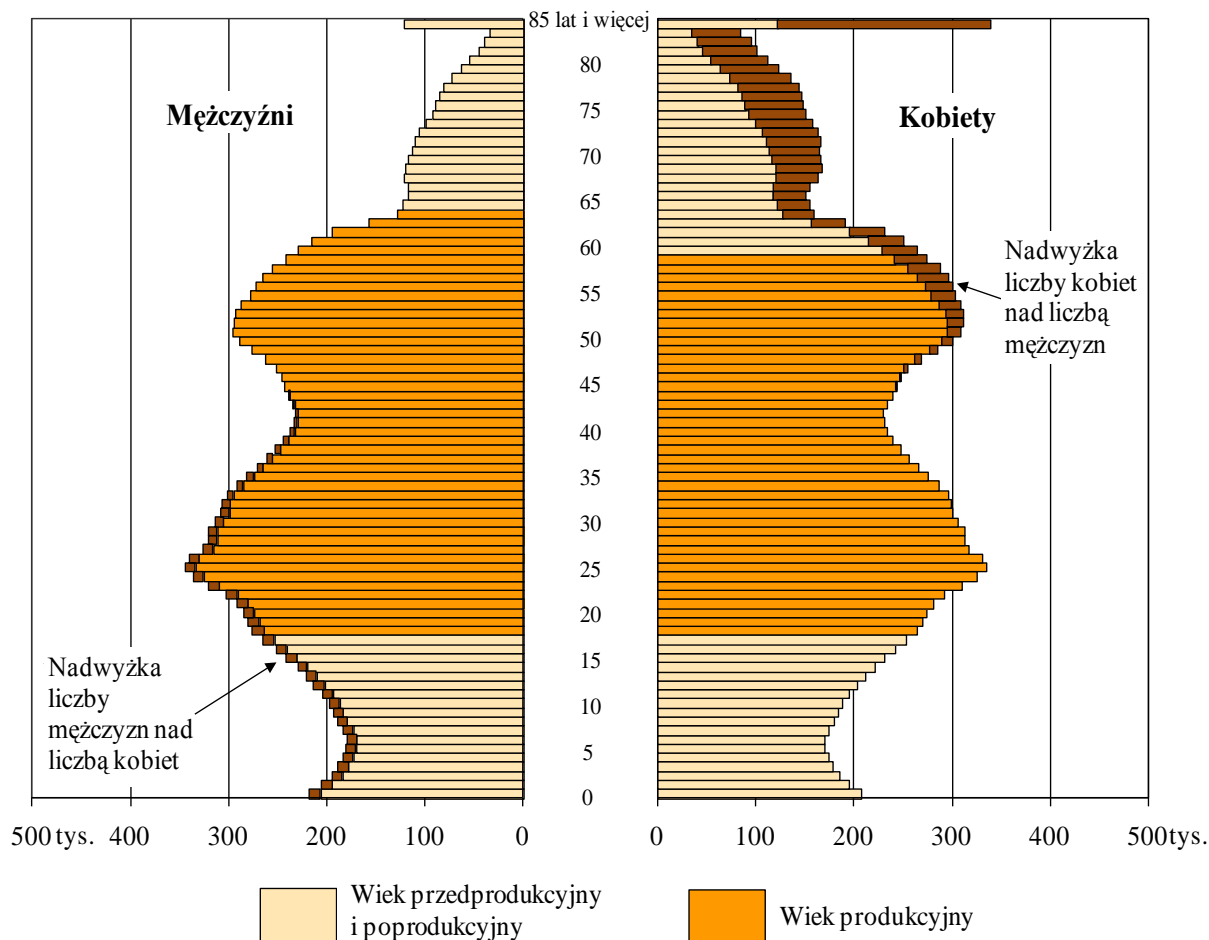
Wyszczególnienie	Lata				Lata			
	1990	2000	2008	2009*	1990	2000	2008	2009*
	w tysiącach				w odsetkach			
Ludność ogółem	38073	38254	38136	38173	100,0	100,0	100,0	100,0
w wieku:								
przedprodukcyjnym	11040	9333	7350	7253	29,0	24,4	19,3	19,0
produkcyjnym	22148	23261	24590	24626	58,2	60,8	64,5	64,5
mobilnym (18-44 lata)	15256	15218	15290	15323	40,1	39,8	40,1	40,1
niemobilnym (45-59/64)	6892	8043	9300	9303	18,1	21,0	24,4	24,4
poprodukcyjnym	4885	5660	6196	6294	12,8	14,8	16,2	16,5

* Dane wstępne

W ostatnich latach obserwowany jest także **dalszy wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym** (mężczyźni 65 lat i więcej, kobiety 60 lat i więcej), których udział w ogólnej populacji wynosi ok. 16,5% (w 2000 r. – prawie 15%, a w 1990 r. niespełna 13%). Szacuje się, że w końcu 2009r. ludność w wieku poprodukcyjnym liczyła prawie 6,3 mln osób wobec prawie 5,7 mln w 2000r., co oznacza średni roczny przyrost o ok. 60 tys. osób.

Coraz mniej korzystne stają się relacje między poszczególnymi grupami wieku ludności - co obrazuje malejący (na niekorzyść grupy wieku przedprodukcyjnego) **współczynnik obciążenia demograficznego**. Obecnie na 100 osób w wieku produkcyjnym przypada **55** osób w wieku nieprodukcyjnym (25 osób w wieku poprodukcyjnym oraz 30 w wieku 0-17 lat), podczas gdy w 2000r. wielkość współczynnika obciążenia wynosiła 64 (24 – dla poprodukcyjnego i 40 – przedprodukcyjnego). Udział osób w wieku 65 lat i więcej (razem mężczyzn i kobiet) stanowi obecnie 13,5%, a w 2000r. wynosił 12,4%.

Wykres 11. Piramida wieku ludności - stan w dniu 30.06.2009r.

Struktura wieku ludności ulega nadal dynamicznym zmianom; liczba i struktura ludności w wieku produkcyjnym determinuje podaż zasobów siły roboczej na rynku pracy. Należy jednak pamiętać, że w prezentowanych stanach ludności uwzględnione zostały osoby, które czasowo wyemigrowały za granicę i - chociaż są one w Polsce zameldowane na stałe - nie są już polskimi rezydentami, jeśli ich czas pobytu za granicą wynosi co najmniej 1 rok. W zdecydowanej większości osoby te są w wieku produkcyjnym mobilnym.

Perspektywy rozwoju demograficznego - prognoza do 2035 roku

Wyniki opublikowanej w 2008 roku prognozy ludności faktycznej dla Polski i województw wskazują na istotne przemiany ludnościowe, jakich można oczekiwać w perspektywie horyzontu prognozy, tj. do 2035 roku.

W założeniach prognostycznych przyjęto, że współczynnik dzietności ogólnej będzie systematycznie wzrastał - od 1,30 w roku 2007, osiągnie 1,42 w 2015, zaś od ok. 2020 roku wielkość współczynnika z niewielkimi wahaniami będzie oscylowała wokół wartości 1,45. Poziom reprodukcji ludności - podobnie jak obecnie - nie będzie zatem gwarantował prostej

zastępowalności pokoleń. W świetle przyjętych założeń należy oczekiwać, że w najbliższych dwóch – trzech latach może oczekiwać wyższej liczby urodzeń, zaś w kolejnych latach liczba urodzeń będzie się zmniejszać - do poziomu 272 tys. w 2035 roku.

Te niekorzystne zmiany wynikają w dużej mierze ze zmieniającej się struktury wieku populacji kobiet. O ile w 2008r. kobiety w wieku rozrodczym stanowiły 48,8% ogólnej ich liczby, to w 2035 – będzie to tylko 38,8%. Jednocześnie przewiduje się wzrost udziału starszych grup wieku kobiet (35-49 lat), co mimo rosnącego średniego wieku rodzenia będzie miało niekorzystny wpływ na prognozowany poziom urodzeń.

W okresie objętym prognozą przewiduje się kontynuację pozytywnych zmian w umieralności, jakie notowane są od początku lat 90-tych. Poziom umieralności będzie obniżał się, sprzyjając wydłużaniu przeciętnego trwania życia. W 2035r. mężczyźni będą żyli ponad 77 lat, natomiast kobiety prawie 83 lata, tj. odpowiednio o ok. 6 i 3 lata dłużej niż obecnie.

W 2020 roku liczba ludności Polski osiągnie 37,8 mln, zaś w 2035 roku – 36 mln, zatem w prognozowanym okresie liczba ludności Polski zmniejszy się o 1,8 mln, przy czym tempo tego spadku będzie coraz wyższe. Poza systematycznym zmniejszaniem się liczby ludności kraju, przewiduje się postępujący proces starzenia społeczeństwa. Oznacza to znaczące zmiany struktury populacji według wieku, tj. wzrost udziału generacji w wieku poprodukcyjnym przy jednoczesnym obniżaniu odsetka dzieci i młodzieży.

Przewiduje się, że liczba dzieci i młodzieży w wieku 0-17 lat zmniejszy się z 7349,7 tys. w roku 2008 do 5632,1 tys. w 2035 r., tj. o ponad 1,7 mln osób. W przypadku dzieci w wieku do 14 lat ubytek ten wyniesie 1,4 mln. W analizowanym okresie będą występować okresowe przyrosty w wybranych grupach wieku dzieci i młodzieży, będące konsekwencją występowania w przeszłości wyzów i niżów demograficznych oraz jako następstwa - falowania struktury wieku ludności. Dynamika procesu będzie zróżnicowana. Zmiany demograficzne z pewnością będą pogłębione na skutek intensywnych procesów migracyjnych, a zwłaszcza emigracji Polaków za granicę.

Wydłużanie się przeciętnego trwania życia – przy jednoczesnym niskim poziomie dzietności – będzie miało odzwierciedlenie w niekorzystnych zmianach w strukturze wieku ludności, których efektem będzie gwałtowny proces starzenia się społeczeństwa.

Liczba osób w wieku produkcyjnym w całym okresie prognozy - będzie ulegać systematycznemu zmniejszaniu z poziomu 24,6 mln w 2008 r. do 20,7 mln w 2035r., a zatem o prawie 4,0 mln osób, przy czym największy spadek będzie miał miejsce w pięcioleciu 2015-2020

(ok. 1,2 mln osób). Tak istotne zmiany rozmiarów i udziału ludności w wieku produkcyjnym będą silnie oddziaływać na rynek pracy.

W 2035 roku liczba osób w wieku poprodukcyjnym osiągnie prawie 9,6 mln wobec 6,2 mln w 2008r. Natomiast udział osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności będzie wynosił 26,7%, co oznacza – w porównaniu do 2008 r. – jego wzrost o ponad 10 pkt proc. Liczba osób w wieku poprodukcyjnym będzie zwiększała się przeciętnie o ponad 100 tys. rocznie, a w okresie dekady 2010-2020 średniorocznie będzie przybywało prawie 200 tys. osób w wieku 60/65 lat i więcej.

Wykres 12. Piramida wieku ludności - prognoza na 2035 r.

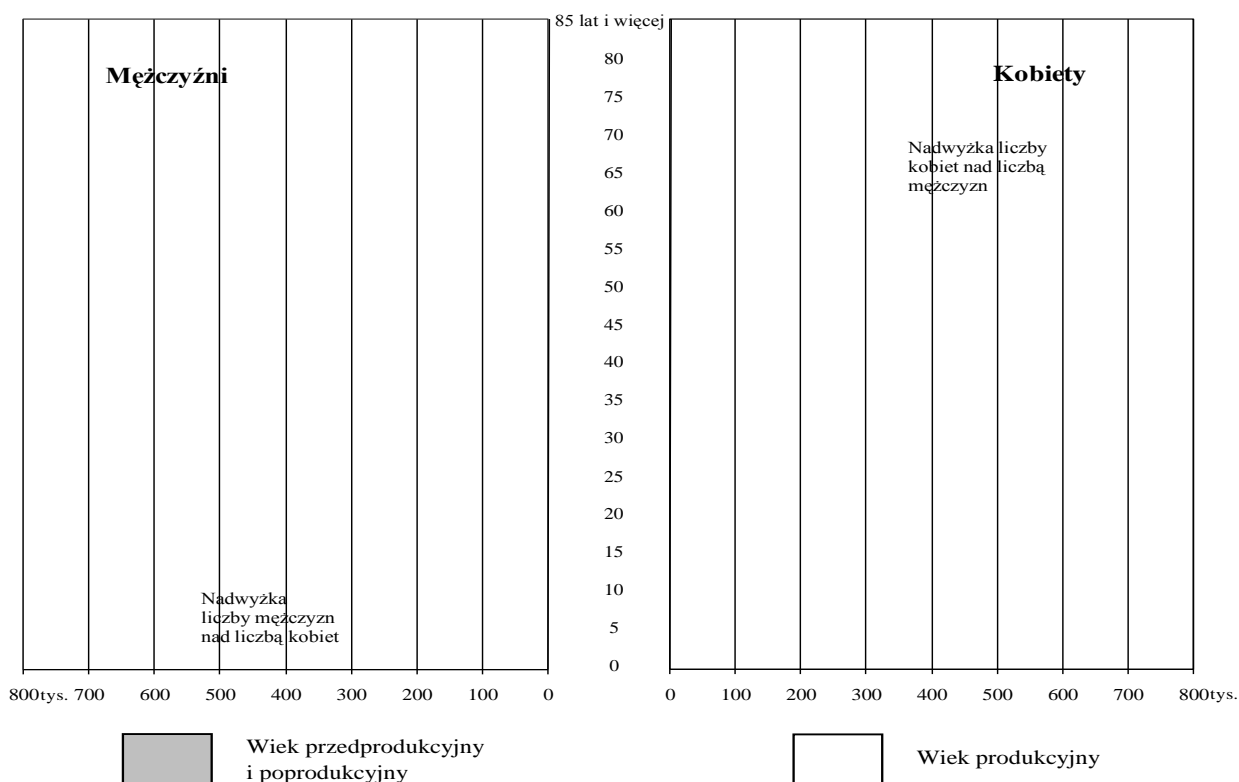

Tabela 3. Podstawowe dane demograficzne dla lat 1990-2009

Wyszczególnienie	1990	1995	2000	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009 ^{a)}
Ludność ogółem w tys. (w dn. 31.XII)	38073	38284	38254	38191	38174	38157	38125	38116	38136	38173
Przyrost roczny										
w tys.	85	19	-9	-28	-17	-17	-32	-10	20	37
w %	0,22	0,05	-0,02	-0,07	-0,04	-0,04	-0,08	-0,03	0,05	0,10
Mężczyźni (w tys.)	18552	18628	18537	18486	18470	18454	18427	18412	18415	18433
Ludność miejska (w tys.)	23546	23675	23670	23513	23470	23424	23369	23317	23288	23293
w %	61,8	61,8	61,9	61,6	61,5	61,4	61,3	61,2	61,1	61,0
Ludność w wieku - w %										
przedprodukcyjnym (0-17 lat)	29,0	26,6	24,4	21,9	21,2	20,6	20,1	19,6	19,3	19,0
produkcyjnym (18-59/64 lata)	58,2	59,6	60,8	62,9	63,5	64,0	64,2	64,4	64,5	64,5
mobilny (18-44 lata)	40,1	40,0	39,8	39,9	40,0	40,0	40,0	40,1	40,1	40,1
niemobilny (45-59/64 lata)	18,1	19,6	21,0	23,0	23,5	24,0	24,2	24,3	24,4	24,4
poprodukcyjnym (60/65 lat i więcej)	12,8	13,8	14,8	15,2	15,3	15,4	15,7	16,0	16,2	16,5
0-14 lat (dzieci)	24,4	21,6	19,1	17,2	16,7	16,2	15,8	15,5	15,3	15,2
65 lat i więcej	10,2	11,3	12,4	13,0	13,1	13,3	13,4	13,5	13,5	13,5
Przeciętne dalsze trwanie życia										
mężczyźni	66,5	67,6	69,7	70,5	70,7	70,8	70,9	71,0	71,3	.
kobiety	75,5	76,4	78,0	78,9	79,2	79,4	79,6	79,7	80,0	.
Malżeństwa (w tys.)	255,4	207,1	211,2	195,4	191,8	206,9	226,2	248,7	257,7	256,1
na 1000 ludności	6,7	5,4	5,5	5,1	5,0	5,4	5,9	6,5	6,8	6,7
Rozwody (w tys.)	42,4	38,1	42,8	48,6	56,3	67,9	71,9	66,6	65,5	71,8
na 1000 ludności	1,1	1,0	1,1	1,3	1,5	1,8	1,9	1,7	1,7	1,9
Separacje (w tys.)	-	-	1,3	3,0	5,9	11,6	8,0	4,9	3,8	3,4
Urodzenia żywe (w tys.)	547,7	433,1	378,3	351,1	356,1	364,4	374,2	387,9	414,5	425,8
na 1000 ludności	14,3	11,3	9,9	9,2	9,3	9,6	9,8	10,2	10,9	11,2
dziśtność kobiet	2,04	1,61	1,37	1,22	1,23	1,24	1,27	1,31	1,39	.
Zgony ogółem (w tys.)	390,3	386,1	368,0	365,2	363,5	368,3	369,7	377,2	379,4	387,1
na 1000 ludności	10,2	10,1	9,6	9,6	9,5	9,7	9,7	9,9	10,0	10,1
według przyczyn (w %) :										
choroby układu krążenia	52,2	50,4	47,7	47,2	46,4	45,7	45,6	45,4	45,6	.
nowotwory złośliwe	18,7	20,2	23,0	24,2	24,7	24,5	24,8	24,6	24,5	.
urazy i zatrucia	7,6	7,5	7,0	6,8	6,9	6,9	6,8	6,6	6,7	.
w tym: wypadki drogowe	2,12	1,83	1,58	1,42	1,48	1,37	1,29	1,39	1,38	.
samobójstwa	1,27	1,42	1,59	1,59	1,67	1,64	1,57	1,40	1,50	.
przyczyny niedokładnie określone	6,5	8,5	6,6	6,5	6,6	6,6	6,4	6,7	6,4	.
Zgony niemowląt (w tys.)	10,6	5,9	3,1	2,5	2,4	2,3	2,2	2,3	2,3	2,4
na 1000 urodzeń żywych	19,3	13,6	8,1	7,0	6,8	6,4	6,0	6,0	5,6	5,6
Przyrost naturalny (w tys.)	157,4	47,0	10,3	-14,1	-7,4	-3,9	4,5	10,7	35,1	38,7
na 1000 ludności	4,1	1,2	0,3	-0,4	-0,2	-0,1	0,1	0,3	0,9	1,0
Migracje zagraniczne na stałe (w tys.)										
Imigracja	2,6	8,1	7,3	7,0	9,5	9,3	10,8	15,0	15,3	15,0
Emigracja	18,4	26,3	27,0	20,8	18,9	22,2	46,9	35,5	30,1	16,0
Saldo	-15,8	-18,2	-19,7	-13,8	-9,4	-12,9	-36,1	-20,5	-14,9	-1,0

^{a)} Dane dla 2009 roku stanowią wstępny szacunek